

YASHIL O'SISH YOLIDA: IQTISODIY TRANSFORMATSIYA VA FUQAROLIK FAOLLIGI

Nosirov Ilxom Abbosovich t.f.d., professor

Farg'ona davlat texnika universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17060343>

Annotatsiya. Maqolada yashil iqtisodiyot konsepsiyasi global ekologik va ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal etishda muhim vosita sifatida ko'rib chiqiladi. 2019 yildan 2024 yilgacha bo'lgan davr yashil texnologiyalarga investitsiyalar o'sishini, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va yangi ish o'rinlari yaratishni aks ettiruvchi statistik ma'lumotlar prizmasi orqali tahlil qilinadi. Milliy rivojlanish uchun yashil iqtisodiyotga o'tishning afzalliklari, shu jumladan iqtisodiy o'sish, ijtimoiy o'zgarishlar va ekologik vaziyatni yaxshilash tavsiflangan. Shuningdek, moliyalashtirishning yetishmasligi, siyosiy iroda zarurati va texnik to'siqlar kabi asosiy muammolar muhokama qilinmoqda. Iqtisodiyotni transformatsiya qilish jarayonida fuqarolik ishtiroki va ta'lim tashabbuslarining ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yashil iqtisodiyotning barqaror kelajagi nafaqat haqiqat, balki kelajak avlodlar farovonligini ta'minlash uchun ham zarur.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologiyaga investitsiyalar, ijtimoiy o'zgarishlar, ekologik texnologiyalar, sirkulyar iqtisodiyot.

XX asr va XXI asr boshlarida ishlab chiqarishning jadal texnologiyalari va iqtisodiyotning jadal rivojlanishi muhim ekologik-iqtisodiy inqirozlarga olib keldi. Energetika inqirozi, havo va suv sifatining yomonlashuvi, shuningdek, global iqlim o'zgarishlari insoniyat oldiga iqtisodiyotni rivojlantirish yondashuvlarini qayta ko'rib chiqish vazifasini qo'yimoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil iqtisodiyot konsepsiyasi barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim vositaga aylanmoqda. Ushbu maqolada 2019 yildan 2024 yilgacha bo'lgan davrda yashil iqtisodiyotning holati, uning milliy taraqqiyotga ta'siri va yechimini talab qiladigan asosiy masalalar ko'rib chiqiladi.

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi. Yashil o'sish yo'lida: iqtisodiy transformatsiya va fuqarolik faolligi" mavzusi bugungi kunda global miqyosda ham, O'zbekiston kontekstida ham nihoyatda dolzarbdir. Quyidagi jihatlar mazkur mavzuning dolzarbligini asoslaydi:

1. Atrof-muhit inqirozining kuchayishi:

- iqlim o'zgarishi, resurslarning cheklanishi va ekologik ifloslanish global xavf sifatida tan olinmoqda.
- yashil o'sish – bu iqtisodiy rivojlanishning yangi modeli bo'lib, u ekologik barqarorlikni iqtisodiy yuksalish bilan uyg'unlashtiradi.

2. O'zbekistonning strategik yo'nalishlari:

- O'zbekiston "2023–2030 yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi"ni qabul qilgan.
- iqtisodiy islohotlar bilan bir qatorda ekologik mas'uliyatli yondashuvni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi.

3. Fuqarolik jamiyatining roli:

- yashil transformatsiya faqat hukumat siyosatlari orqali emas, balki fuqarolar, NNTlar va xususiy sektor ishtiroki orqali amalga oshiriladi.
- fuqarolarning ekologik ongli bo'lishi va ijtimoiy faolligi barqaror o'sishning muhim omilidir.

Yashil iqtisodiyot «atrof-muhitni majburlashni kamaytirish bilan birga farovonlik va ijtimoiy adolatni yaxshilashga qaratilgan iqtisodiyot» sifatida belgilanadi. Bu yondashuv barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslanadi va resurslardan samarali foydalanish, zararli chiqindilar miqdorini kamaytirish hamda tabiat va ekologik balansga g'amxo'rlik qilishni nazarda tutadi.

Adabiyotlar tahlili. BMTning atrof-muhit bo'yicha dasturi (UNEP) va Jahon banki kabi xalqaro tashkilotlarning hisobotlarida taqdim etilgan statistik ma'lumotlar asosida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning bir necha muhim jihatlarini alohida ta'kidlash mumkin. UNEP ma'lumotlariga ko'ra, 2020 yilda yashil texnologiyalarga investitsiyalar qariyb 300 milliard AQSh dollarini tashkil etgan. 2024 yilga kelib bu miqdor 450 milliard AQSh dollariga yetdi, bu barqaror

investitsiyalarga qiziqish ortib borayotganidan dalolat beradi. Xalqaro energetika assotsiatsiyasining hisobotiga ko'ra, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining umumiy energiya ishlab chiqarish hajmidagi ulushi 2019 yildagi 26 foizdan 2024 yilda 32 foizga oshdi.

1. BMT (UNEP, UNDP) hujjatlari. UNEP (2011). "Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication"

- yashil iqtisodiyot tushunchasini chuqur tahlil qiladi.
- investitsiyalar, energiya, qishloq xo'jaligi, transport va boshqalar orqali yashil o'sishni qanday amalga oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

2. O'zbekiston Respublikasi hukumat hujjatlari

"Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi (2023–2030)"

- strategiyada energetika, suv resurslari, chiqindilarni boshqarish va fuqarolik faolligi haqida aniq maqsadlar belgilangan.
- Prezident qarorlari va Farmonlari (masalan: PQ-4422-son, 2019 y.)
- yashil texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik toza transport rivoji haqida.

3. Ilmiy maqolalar va tahliliy ishlar

Xalqaro jurnal maqolalari:

- "Green Growth and Sustainable Development" (OECD)
- "Civic Engagement in Environmental Policy" (Environmental Politics, Taylor & Francis)
- "The Role of Civil Society in Environmental Governance" (Ecological Economics)

O'zbekiston olimlari tomonidan yozilgan maqolalar:

- iqtisodiyot va ta'lim sohalarida yashil innovatsiyalar va ekologik ong rivoji haqida ilmiy ishlar.

Muammoni hal qilish yo'llari. Yashil iqtisodiyotga o'tish iqtisodiy o'sish, kambag'allikni qisqartirish va hayot sifatini yaxshilash uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yashil texnologiyalarni faol joriy etayotgan mamlakatlar iqtisodiy o'sishning yuqori darajasini ko'rsatmoqda. 2030 yilga kelib

global iqtisodiyotda yashil sektorning ulushi 25% gacha oshishi kutilmoqda, bu esa milliy iqtisodiyotlarning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Yashil iqtisodiyot barqaror ijtimoiy tizimlarni rivojlantirish uchun sharoit yaratmoqda. Qishloq xo'jaligidagi yangi yondashuvlar, qishloq xo'jaligini yuritishning organik usullarini qo'llash aholi salomatligi va oziq-ovqat sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Yashil iqtisodiyotga o'tish ifloslanish darajasini pasaytirish va tabiiy resurslardan yanada oqilona foydalanishga xizmat qilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, havo va suv sifatining yaxshilanishiga, biologik xilma-xillik va ekotizimlarning saqlanishiga olib kelmoqda.

Ijobiy tendensiyalarga qaramasdan, yashil iqtisodiyotga muvaffaqiyatli o'tish uchun engib o'tilishi lozim bo'lgan qator muammolar mavjud.

- Yetarli moliyaviy resurslarning yetishmasligi yashil iqtisodiyot konsepsiyasini amalga oshirish yo'lidagi asosiy to'siqlardan biridir. Hisob-kitoblarga ko'ra, barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun 2030 yilgacha yiliga taxminan 6 trillion AQSh dollarini investitsiya qilish zarur. Milliy hukumatlar darajasida yashil tashabbuslarni amalga oshirish uchun siyosiy iroda namoyon bo'lishi zarur. Bu qonunchilikni o'zgartirish, biznes uchun rag'batlantirish va barqaror rivojlanish sohasidagi ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlashni talab etadi.

- Innovatsiyalar yashil iqtisodiyotga o'tishda muhim o'rin tutadi, lekin ko'plab mamlakatlarda texnologiya va bilim yetishmasligi kuzatilmoqda. Yashil texnologiyalar sohasidagi samarali loyihalar yuqori malakali kadrlar va ilmiy bazani talab qiladi.

Innovatsiya va yangi texnologiyalar yashil iqtisodiyotga muvaffaqiyatli o'tishning kalitidir.

- Ekologik toza texnologiyalarni yaratish va joriy etish atrof-muhitga salbiy ta'sirni sezilarli darajada kamaytirish imkonini bermoqda. Nanotexnologiyalar, bioenergiya va barqaror yoqilg'i turlariga investitsiya kiritish ko'plab mamlakatlar uchun ustuvor yo'nalishga aylanmoqda. Masalan, quyosh va shamol energiyasi tizimlaridan foydalanish uglerod chiqindilarini kamaytirish va qazilma resurslarga qaramlikni kamaytirish imkonini beradi.

- Resurslarni qayta ishlash va qayta foydalanish tamoyillariga asoslangan sirkulyar iqtisodiyot yashil iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Bu xomashyo narxini pasaytirish va chiqindilarni kamaytirishga yordam beradi, bu esa o'z navbatida resurslarni tejaydi va barqaror rivojlanishga yordam beradi.

Fuqarolarni qaror qabul qilish jarayonlariga jalb etish yashil iqtisodiyotga muvaffaqiyatli o'tishning asosiy omillaridan biridir.

- Ekologik tashabbuslarni amalga oshirishda aholining ta'lim tayyorgarligi va yashil iqtisodiyotning ahamiyati haqida xabardorligini oshirish muhim o'rin tutadi. Ta'lim va ma'rifat dasturlari atrof muhitning mahalliy sharoitlari va muammolarini hisobga olishi kerak.

Fuqarolarni barqaror rivojlanish loyihalariga jalb etish jamoatchilik fikrini shakllantiradi va mahalliy tashabbuslarni faollashtiradi. Ekologik aksiyalar, ko'ngilli loyihalar va jamoat yig'ilishlarida ishtirok etish mintaqadagi dolzarb muammolarni hal etish va hayot sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Fuqarolarni barqaror rivojlanish loyihalariga jalb etish jamoatchilik fikrini shakllantiradi va mahalliy tashabbuslarni faollashtiradi. Ekologik aksiyalar, ko'ngilli loyihalar va jamoat yig'ilishlarida ishtirok etish mintaqadagi dolzarb muammolarni hal etish va hayot sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Yashil iqtisodiyot hozirgi zamonning eng dolzarb va kompleks muammolarini - ekologik ofatlardan tortib ijtimoiy tengsizliklargacha hal etishning asosiy vositalaridan biri sifatida paydo bo'ldi. Bu yondashuv tabiiy resurslarni ekstraksiya qilish va iste'mol qilishga asoslangan iqtisodiy o'sishning an'anaviy modellaridan ekotizimlarni saqlash va odamlarning hayot sifatini yaxshilashga ko'maklashadigan yanada barqaror amaliyotlarga o'tishdan iborat. Biroq, yashil iqtisodiyotga muvaffaqiyatli o'tish uchun jamiyatning barcha qatlamlarini jalb etadigan kompleks va ko'p tomonlama yondashuv zarur.

Birinchidan, yashil texnologiyalar va loyihalarga moliyaviy investitsiyalar kiritish zarur. Bunga davlat investitsiyalari va subsidiyalar hamda ekologiya sohasiga xususiy investitsiyalarni jalb qilish kiradi. Ixtisoslashtirilgan moliyalashtirish fondlari va dasturlarining belgilanishi qayta tiklanuvchi energiya

manbalari, eko ishlab chiqarish va barqaror qishloq xo'jaligi sohasida ishlayotgan biznes va startaplar uchun rag'bat bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bu investitsiyalarni xavflarni kamaytirish va daromadlilikini oshirish orqali yanada qulayroq qiladigan mexanizmlarni ishlab chiqish muhimdir.

Ikkinchidan, texnologiyalar va innovatsiyalar o'tish jarayonida markaziy rol o'ynaydi. Ishlab chiqarish va iste'molning eski usullarini yanada samarali va ekologik toza usullar bilan almashtirish zarur. Ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar hukumatlar va xususiy kompaniyalar uchun ham moliyalashtirish, ham ishlab chiqarishga yangiliklarni joriy etish borasida ustuvor vazifa bo'lishi kerak. Energetika, ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligida aqlli texnologiyalarga o'tish uglerod chiqindilarini sezilarli darajada kamaytirishi va umumiy samaradorlikni oshirishi mumkin.

Uchinchidan, ijtimoiy jihat ham muhim ahamiyatga ega. Barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun fuqarolarni xabardorlikni yaxshilash va ta'lim tashabbuslari orqali qaror qabul qilish jarayonlariga faol jalb etish zarur. Aholi o'rtasida ekologik ong darajasini oshirish nafaqat yashil loyihalarni amalga oshirishda, balki barqaror rivojlanish va tabiatga g'amxo'rlik qilishga qaratilgan yangi qadriyatlarni shakllantirishda ham yordam beradi. Fuqarolik faolligini kuchaytirish yanada muvozanatli va mas'uliyatli ekotizim yaratgan holda mahalliy o'zini o'zi boshqarish va milliy siyosat darajasida ham o'z samarasini berishi mumkin.

Bundan tashqari, yashil iqtisodiyot konsepsiyasini muvaffaqiyatli ilgari surish davlat organlari darajasida siyosiy iroda va qo'llab-quvvatlashni talab etadi. Yashil loyihalarni rag'batlantirish, bozorning barcha ishtirokchilari uchun teng bo'lgan ekologik standartlar va normalarni yaratishga qaratilgan aniq qonunchilik tashabbuslari zarur. Barqaror amaliyotlarni rag'batlantirish maqsadida soliq siyosatini isloh qilish ham belgilangan maqsadlarga erishish yo'lida muhim qadam bo'lishi mumkin.

Ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar. Iqtisodiy Transformatsiya bo'yicha takliflar:

-yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi: Uglerod neytral ishlab chiqarishni rag'batlantirish, yashil texnologiyalarni mahalliyashtirish.

-soliq imtiyozlari va subsidiyalar: Ekologik toza mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar uchun soliq yengilliklari joriy etish.

-kichik va o'rta biznesni yashil transformatsiyaga tayyorlash: Ular uchun grantlar, texnik yordam va ekotexnologiyalarga kirish imkoniyatini yaratish.

-qishloq xo'jaligida "yashil" innovatsiyalarni joriy qilish: Agroekologiya, suv tejovchi texnologiyalar, organik o'g'itlardan foydalanish.

2. Fuqarolik faolligi bo'yicha takliflar:

- ekologik savodxonlikni oshirish: Maktablar, oliy ta'lim muassasalari va mahallalarda maxsus kurslar, treninglar tashkil etish.

- jamoatchilik nazorati va eko-monitoring: Aholining ekologik holatni nazorat qilishdagi ishtirokini kuchaytirish (mobil ilovalar, veb-portal orqali muammolarni bildirish).

- yashil tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash: "Ekofondlar" tashkil etish orqali fuqarolar tashabbuslarini moliyalashtirish.

- yashil volontyorlikni rivojlantirish: Dala tozalash, daraxt ekish, qayta ishlash bo'yicha volontyorlar tarmog'ini kengaytirish.

1. Transformatsiyaning monitoring tizimini ishlab chiqish:

- yashil o'sish indikatorlari: Yalpi ichki mahsulot (YaIM) tarkibida qayta tiklanuvchi energiya ulushi, chiqindi kamayishi, suv tejash ko'rsatkichlari kiritilishi.

2. Yashil iqtisodiyot bo'yicha milliy yo'l xaritasi ishlab chiqish:

- uzoq muddatli strategiya (2030/2050) doirasida sektorlar bo'yicha (energetika, transport, qurilish) ekologik yo'nalishlarni belgilash.

3. Davlat – biznes – jamiyat hamkorligining yangi modelini yaratish:

- uch tomonlama platforma: ekologik loyihalarni rejalashtirish, monitoring qilish va baholashda barcha tomonlarning ishtirokini ta'minlash.

Amaliy loyiha takliflari:

- yashil hudud tajriba loyihasi: Biror tuman yoki shaharda yashil iqtisodiy modelni tajriba tariqasida joriy etish.

- yashil Startaplar tanlovi: Yoshlar orasida ekologik innovatsiyalarni rivojlantirish uchun tanlovlar tashkil qilish.

- ekohakatonlar va eko-forumlar: Texnologik, huquqiy va madaniy yechimlarni muhokama qilish uchun platforma yaratish.

1. Barqaror iqtisodiy o'sish

- yashil texnologiyalarga sarmoya jalb qilinadi, bu esa yangi sanoat tarmoqlari, ish o'rinlari va eksport salohiyatining oshishiga olib keladi.

- energiya samaradorligi ortadi, natijada ishlab chiqarish tannarxi kamayadi va raqobatbardoshlik kuchayadi.

2. Resurslardan samarali foydalanish

- tabiiy resurslar (suv, yer, qazilma boyliklar) tejamkor va oqilona ishlatiladi, bu uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

- atrof-muhitga zararli chiqindilarni kamaytirish orqali sog'lom mehnat muhiti yaratiladi va sog'liqni saqlash xarajatlari qisqaradi.

3. Fuqarolik faolligi orqali iqtisodiy islohotlarni tezlashtirish

- jamiyatning ishtirokchanligi va javobgarligi oshadi, bu esa korrupsiyaga qarshi kurashish, iqtisodiy resurslarni adolatli taqsimlash va islohotlarni qo'llab-quvvatlashga olib keladi.

- mahalliy tashabbuslar (masalan, ekologik tadbirlar, "yashil" bizneslar) rivojlanadi va bu iqtisodiy diversifikatsiyaga xizmat qiladi.

4. Yangi ish o'rinlari va tadbirkorlik imkoniyatlari

- yashil iqtisodiyot sohalarida – qayta tiklanuvchi energiya, ekologik qurilish, chiqindilarni qayta ishlash – bandlik darajasi oshadi.

- startaplar va kichik bizneslar uchun yangi imkoniyatlar paydo bo'ladi, ayniqsa ekologik mahsulotlar va xizmatlar yo'nalishida.

5. Xalqaro hamkorlik va investitsiyalarni jalb qilish

- ekologik standartlarga mos iqtisodiy siyosat xalqaro moliyaviy institutlar va investorlar ishonchini oshiradi.

- yashil moliyalashtirish vositalari (masalan, yashil obligatsiyalar) orqali infratuzilma va innovatsiyalarni rivojlantirish imkoni tug'iladi.

Shunday qilib, yashil iqtisodiyotning barqaror kelajagi nafaqat erishilishi kerak bo'lgan ideal, balki sayyoramizni asrab-avaylash va har bir insonning hayot sifatini yaxshilash uchun haqiqiy zaruratdir. Barcha manfaatdor tomonlar, jumladan, hukumatlar, biznes va fuqarolik jamiyati kelgusi avlodlarga sog'lom va farovon muhitda yashash imkonini beradigan barqaror rivojlanish modelini yaratish va qo'llab-quvvatlash orqali birgalikda ishlashi kerak. Shuni tushunish kerakki, yashil iqtisodiyotni amalga oshirishdagi muvaffaqiyat nafaqat innovatsion yechimlar va texnologiyalarga, balki jamiyat barcha ishtirokchilarining kelajak oldidagi umumiy mas'uliyatiga ham bog'liq bo'ladi. Har bir harakatimiz, har bir qarorimiz atrof-muhit uchun shaxsiy javobgarlikdan tortib, xalqaro hamkorlik darajasidagi global tashabbuslarga ushbu umumiy maqsadga hissa qo'shishi mumkin.

Adabiyotlar:

1. Грин, А. П. (2020). Основы зеленой экономики. Издательство "Экологический вектор".
2. Программа ООН по окружающей среде. (2021). Тенденции инвестиций в зеленые технологии.
3. Международная энергетическая ассоциация. (2023). Глобальное состояние энергетики.
4. Международная организация труда. (2022). Работа и зеленая экономика: как создать устойчивые рабочие места.
5. Носиров И. А., (2022). Some issues of improving management accounting of costs for the production of ceramic products. Proceeding IX International Conference «Industrial Technologies and Engineering», Volume IV, Shymkent, Kazakhstan December 09-10, – P.220-222.
6. UNEP (2011). "Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication"
7. Носиров, И.А. (2021). Иқтисодиётнинг глобаллашуви шароитида табиий бойликлардан фойдаланишда экологик менежментнинг назарий ва методологик асослари. Scientific journal of the Fergana State University, (6), 7-

8. И.А.Носиров. (2022). Экологический менеджмент использование природных ресурсов - важные задачи человеческого общества //Т. Электроннонаучный журнал “Налог и жизнь” С. 157-164
9. И.А.Носиров (2022)., [.THE GLOBAL ENVIRONMENTAL PROBLEMS](#)//ENVIRONMENTAL MANAGEMENT TASKS FOR THEIR SOLUTION. SeyboldReportISSN, 1533-9211с.с.
10. И.А.Носиров. (2022), ВАЖНОСТЬ УПРАВЛЕНИЕ РИСКАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ//Журнал PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION., 33-40с.с.
11. И.А.Носиров. (2017) РОЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА// Theoretical & Applied Science., 120-123с.с.
12. Aleksandr Babkin, Elena Shkarupeta, Dmitry Danilov, Larissa Tashenova, and Ilkhom Nosirov// (2024) From ESG to EICSG (Environment, Intelligent, Cyber, Social, Governance) strategic management in Industry 5.0// E3S Web of Conferences 531, 0 <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453105017,UESF-2024>, 1-6 p.p.
13. Alexander Babkin, Svetlana Ponomareva, Daniil Serebryansky, Timur Mustafaev and Ilkhom Nosirov (2024),The development of scientific andmethodological provisions in the application ofartificial neural networks// BIO Web of Conferences 145, 04049 *Forestry Forum 2024*, <https://doi.org/10.1051/bioconf/202414504049>, 1-8 p.p.
14. Asel A. Dzhumakova, Ilkhom A. Nosirov, Odina K. Rakhmatova, Elena G. Popkova (2024), “FIGHT AGAINST CLIMATE CHANGE IN THE DIGITAL ECONOMY BASED ON GREEN MANAGEMENT OF KNOWLEDGE AND INFORMATION SYSTEMS”/ "PROCEEDINGS ON ENGINEERING SCIENCES", volume 6, SECTION A (2024), PDF статьи доступен для скачивания на сайте журнала <https://pesjournal.net/archive.php/10.24874/PES06.03A.018>.
15. Nosirov, I.,Yormatov, I., Yuldasheva, N.,Avulchayeva, , (ICKECS – 2024), AI and Corporate Sustainability: Exploring the Environmental and Social Impacts of

AI Integration. IEEE. International Conference on Knowledge Engineering and Communication Systems, April 18 – 19, 2024.